

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Præcepta Pars ...

Tractatus IV. Præliminaris. Ad Præcepta Secundæ Tabulæ De Justitia, &
Restitutione in communi

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Sectio II. Quid, & quantum restituendum?

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59506)

laris sit, sine dubio tamen non est causa efficax absoluta: de quo suo loco in quinto præcepto. Hæc sententia negativa videtur mihi probabilior: sed prior affirmativa tutior, in confessionali suadenda, vel urgenda.

Sermo hæctenus fuit de obligatione restituendi ex delicto formali injustæ acceptionis, vel damnificationis: nam de restitutione ex contractu seorsim dicitur *infra* sect. 6. His præmissis de natura, & obligatione restitutionis, nunc explicandæ sunt ejus circumstantiæ supra initio capitis indicatæ. Omnium latissimè patens est circumstantia *quid & quantum*: ubi necessario explicandæ sunt omnes quatuor radices supra §. 1. indicatæ. Sed ut omnibus communia prius explicemus clarioris doctrinæ gratiâ, ne eadem sæpius repetere cogamur, sit

SECTIO. II.

Quid & quantum restituendum.

SUMMARIUM.

- 57. Ex justitia commutativa id, & tantum restituendum est, quod & quantum ablatum, vel damnificatum est.
- 58. Loquendo autem de restitutione latè sumpta pro satisfactione, aliquando plus restituendum est, quam acceptum sit; sed
- 59. Non nisi post sententiam Judicis.
- 60. Per se loquendo res ablata adhuc existens, eadem numero restituenda est, nisi Dominus sit, aut rationabiliter presumatur, aut debeat esse contentus restitutione alterius rei æquivalentis. Unde
- 62. Resolvuntur casus varii. Et
- 64. Audiendus non est Nabarrus universaliter volens eum, qui

- qui in æquivalenti jam restituit posse sine dānā
tia rem ablatam retinere.
67. Quid & qualiter restituendum sit, si res ablata
plus existit.
68. Divisio & explicatio fructuum rei, industria &c.
69. Fructus merè industriales ex re aliena restitui non
etiam à possessore mala fidei Hinc
70. Usque ad n. 75. resolvuntur varii casus notabiles.
75. Fructus verò rei, & merè naturales simpliciter resti
di sunt Domino rei.
76. Sicut & fructus mixti, seu partim naturales, partim
industriales; detractis tamen expensis, &
tione industria.
77. Idemque est de fructibus civilibus.
78. Resolvitur dubium
80. Licite detrahi possunt expensæ &
81. Estimatio melioramentorum, quæ triplicis generis
mutat
82. Qualiter & quæ melioramenta detrabere possit
bonæ fidei; qualiter & quo possessor mala
quod
83. Resolvitur dubium.
85. Quoad melioramenta voluntaria, seu voluptaria
tùm distinguendum est.
86. Quædam notantur.

ASSERTIO II.

ET

REGULA GENERALIS

56 **E**X iustitia commutativa id, & tantum restitu
endum est, quod & quantum ablatum, vel
nificatum est, unacum fructibus, non in
solius, sed rei, & mixtis, detractis tamen
sis, & estimatione laboris, industria, ac meli
mentorum necessariorum ac utilium tantum
ro conscientia à quovis, in foro externo autem
fidei possessore tantum: eaque omnia ex re
quidem in sola re; ex injusta autem accepta

damnificatione etiam inequivalente, seu valore.
Explico particulatim.

§. I.

Ex justitia commutativa id, & tantum est restituendum &c.

Agitur enim hic de restitutione propriè dicta, 57
quâ satisfit justitiæ commutativæ compen-
sando damnum injustè illatum: Justitia autem com-
mutativa intendit in restituendo solùm æqualitatem
inter datum, & acceptum, ergo ex justitia com-
mutativa solùm restituendum est id, & tantum,
quod & quantum ablatum, seu ut vocant *sim-*
plum tantum, & non plus. Deinde justitia com-
mutativa id solùm, & tantum præcipit restitui, ad
quod & quantum alter jus habet: sed alter solùm
habet jus ad id, & tantum, quod & quantum ab
eo ablatum est; ergo illud, & tantum solùm resti-
tuendum est. *Communis DD. apud citt. omnes.*

At verò loquendo de restitutione latè sumpta, 58
pro satisfactione & actu justitiæ vindicativæ, quâ
nimirum non tantum pro damno illato, sed etiam
pro injuria satisfaciendum est, plus etiam restituen-
dum erit, quam acceptum erat, sed non nisi
post sententiam Judicis. Sic *Exodi 22.* statuitur.
Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occi-
derit, vel vendiderit, quinque boves pro uno bove
restituatur, & quatuor oves pro una ove. Quò respici-
ens *Zachæus Luca 19.* ait ad Christum. *Si quid*
aliquem defraudavi, reddo quadruplum. Et insti-
tuit. De actionibus, jure veteri statuitur, ut præter
THEOL. MORAL. PARS IV. F rem

rem ablatam fur occultus in duplum, fur
 stus in quadruplum condemnetur, & don
 plicetur. Licet autem hæc jura non sint an
 usu, simile tamen etiam hodie justè fit per
 tiam Judicis. Et Ratio est: Quia ex injul
 ptione, vel damnificatione non solum lædit
 ximus, damnum, & injuriam patiendo, se
 læditur Respublica: ergo justè solet, & pote
 publica, præter restitutionem simpliciter faci
 civi læso, infligi alia pœna gravior civilis, &
 niaria, applicanda aut civi ipsi læso ob injuri
 factam, aut ipsi Reipublicæ, seu fisco, prout
 stantia exegerint. *Ita communis D.D. qd
 Thoma cit. a. 2.*

59 Verum, ut dictum est, ejusmodi restitutio
 jor, & pœnalis in foro conscientia non de
 nec obligat ante sententiam Judicis. Sola
 stitia commutativa per se urget in foro con
 tia ad reddendum æquale: Justitia autem ve
 tiva quoad pœnales satisfactiones ad Judicem
 ctat. Quilibet ergo, qui offendit, vel in
 intulit, tenetur per sententiam judicis pœna
 mittere non tamen ad illam se offerre, multo
 eam sponte sibi infligere: cum exercitium
 vindicativæ publicæ, non privatæ authoritat
 & rei sit pati, & non agere.

60 Nota hic obiter discrimen inter excom
 cationem, aliasque censuras latæ sententia
 facto incurrendas, etiam ante omnem judicis
 tentiam, & alias pœnas legales, non nisi per
 tentiam Judicis subeundas. Censuræ sunt

merè privativæ, ad quarum executionem nulla requiritur actio patientis; ideóque incurri possunt per legem ante aliam sententiam Judicis: aliæ verò pœnales legales, v. g. multæ pecuniariæ &c. sunt positivæ, & requirunt actionem positivam rei v. g. solutionem pecuniæ, cessionem ab officio &c. quam reus pati tantum debet per Judicis sententiam inflictam, cum rei non sit agere.

§. II.

Id restituendum, quod ablatum est.

V Niversaliter & per se loquendo, res ablata ad huc existens, eadem numero restituenda est.

DD. nec fas est aliud pro alio restituere regulariter.

Communissima DD. Quia Dominus rei amissæ, vel debitæ habet verum jus ad hanc numero rem adhuc existentem juxta *L. Manifeste. C. de solutionibus.* Unde potest Dominus eandem rem, ubicunque illam invenit, sibi vindicare: nam res quandocunque accepta, ubicunque est, Domini est: ergo illam habens, si non eandem restituat, domino injuriam infert. Contra verò eandem restituendo perfectissimè satisficit justitiæ commutativæ, & pars læsa perfectissimè restituitur in jus suum ad omnimodam identitatem, nedum æqualitatem. Excipiendum tamen: Nisi dominus sit, aut rationabiliter præsumatur, aut rationabiliter debeat esse contentus restitutione alterius rei æquivalentis.

Sic i. In rebus functionem suscipientibus, pecunia, frumento, vino &c. facile potest reddi unum pro alio in eadem specie, & bonitate: quia in

rebus ad eò æquivalentibus non potest rationabiliter invitus esse dominus. 2. Etiam in rebus functionem non habentibus potest unum reddi pro altero v.g. pro equo par boum, aliave res ejusdem valoris quando dominus non habet peculiarem affectionem ad rem suam eandem numero ; quin ipse factus esset permutaturus ; sic enim iterum non erit invitus.

63 3. Occultus fur, si eandem rem numero possit restituere sine sua infamia (ut certè alio modo contingere potest) retentâ eâdem, licitè potest ejus valorem in pecunia, vel alio æquivalente vendere : etsi ipsi constaret, dominum non vellet restituere, sed omninò ipsam rem suam habere. *Ratio est:* Quia tunc dominus irrationabiliter invitus, cum pluris facienda sit fama proximi, potè bonum altioris ordinis, quàm res temporalis. v.g. equus, vestis &c. eandem rem numero habenda. Quin ob eam causam quando dominus omninò excusari poterit à restitutione furis, dicenda suo loco.

64 Quare non audiendus Petr. Navar. lib. 4. de restit. c. 1. dub. 3. universaliter asserens, qui in æquivalente pro re ablata aliam rem præstantem jam restituit, posse sine injustitia rem ablatam, etiam existentem, etiam domino repetente retinere. *Ratio* in contrarium est : Quia non obstante restitutione facta, sed nondum acceptata, si tunc rei dominus retinet dominium rei facte missæ adhuc existentis, ubicunque sit. In tali casu potest habere aliquem specialem, & rationabiliter

affectum erga rem suam eandem numero: utpotè quia eam à Majoribus suis acceptam, vel à magno Principe, aut singulari amico donatam habet, aut alia speciali comoditate charior est alia re, quantumvis æquivalente, vel æquè præstante, aut fortè pretiosiore: propter quod meritò potest esse, & præsumi debet rationabiliter invitus, ut ipsi pro re sua alia restituatur: atque retinere rem alienam rationabiliter invito domino, semper injustum est: ergo eo casu, & maximè domino repente suam rem in specie, non sufficit restituisse vel restituere aliam rem etiam æquivalentem, vel etiam præstantiorem.

§ III.

Et tantum, quantum ablatum est.

QUando nimirum res ablata non amplius existit, & tamen restitutio facienda est, utpotè ratione injustæ acceptionis, tunc *tantum* restituendum est, *quantum* ablatum fuit, in æquivalenti. Hinc 1. Si illa res in suo genere functionem recipiat, ut pecunia, frumentum, vinum &c. restitutio facienda erit in alia re ejusdem generis, & qualitatis, cum fieri potest. 2. Sive autem recipiant functionem, sive non, si res sint certi & determinati valoris, per legem, vel consuetudinem, ut ferè sunt merces communes & usu consumptibiles, ille valor restituendus erit, sive in pecunia, sive in alia re æquivalenti ejusdem, vel diversi generis, prout fieri commodè potest, dummodò dominus contentus sit: nam

hac ratione satisfacit iustitiæ commutativæ re-
do æquivalens. 3. Si verò res ablata non fin-
terminati valoris per legem, vel consuetudine
nec per communem æstimationem determi-
les, uti est vita, sanitas, fama &c. aut de-
lata, vel damnificata quantitate, vel qua-
non satis constet, ut si quis incendat domum
rebus instructam, aut destruat segetes incen-
huc in futurum fructus &c. tunc restituendum
ad arbitrium prudentis, & probi viri, confide-
benè omnibus circumstantiis, judicando, quod
requiratur, vel sufficere possit ad æquationem
rei, quoad fieri poterit. 4. Addit Scorus
15. 9. 2. a. 2. restituendum esse, non tantum
sam rem ablatam, sed etiam ejus usum, ve-
tius pro ejus usu: v. g. Qui solum usus fructus
no equo, veste, instrumento &c. tenetur ad res-
tutionem, scilicet etiam ad valorem, seu pre-
illius usus æstimandum ex consuetudine, vel ar-
trio prudentis: quia & ipse usus est pretio-
mabilis, adeoque, invito domino usurpatus
stus est, & restitutioni obnoxius. Verum hic
revocari potest ad fructus civiles.

§. IV.

Unâcum fructibus.

68 **F**ruetus alii dicuntur *rei*, alii *industriæ*.
ut loquuntur Theologi: fructus alii sunt
rales, alii *industriales*: iique vel *meri* vel
Fruetus meri industria, vel industriales dicuntur
quos sola industria humana profert, & nullo

natura rei ex se producit, licet concurrat ut instrumentum hominis industrii operantis, vel negotiantis; cuiusmodi est lucrum ex rebus de se sterilibus, praesertim usu eontumptibilibus, ut pecunia, vino, frumento &c. his negotiando acquisitum, fructus industriæ est, non rei. Sic opus alieno instrumento ab artifice confectum, non instrumento, sed artificis industriæ pro fructu tribuitur. *Fructus meri rei, seu purè naturales* dicuntur, quos sola natura ex se progignit, nullo, vel vix ullo humano labore, vel industriâ cooperante, ut sunt animalium foetus, herbæ, gramina, L. Fructus 45, ff. de usuris. *Fructus mixti, seu naturales & industriales simul* dicuntur ad quos producendos natura simul & industria humana cooperantur, ut segetes, omnesque fructus serendo, & colendo producti, vinum, oleum, lana, caseus, butyrum &c. ut notat etiam Sanch. lib. 2. Moral. c. 23. n. 54. Quo etiam spectant *fructus civiles*; nimirum pretia domorum, iumentorum, aliarumque rerum elocatarum pro pretio: sic dicti, quod non propriè fructus sint, sed ad similitudinem fructuum Jure Civili constituti: ut habetur L. Prædiorum ff. eod. *prædiorum sponsiones pro fructibus compensantur.* Deniq; *fructus rei naturales meri, vel mixti*, alii sunt percipiendi, & pendentes adhuc; alii sunt percepti, seu à solo jam separati. His positis circa fructus indifferenter, sive res aliena bona fide, sive mala fide obtenta & possessa sit, dicimus restituendos esse *fructus.*

Non Industria solius.

69 **F**RUCTUS merè industriales ex re aliena non aut restituendi domino rei, sed ad possessorem abusu bonæ, seu malæ fidei, pleno jure spectant. *Utrum, munissima. Navar. c. 17. n. 25. Mol. dispens. 719. & 720. n. 2. Less. lib. 2. dub. 6. Laym. lib. 3. traët. 2. c. 3. n. 3.* Ratio est: ad eum spectant fructus, cujus est causa fructifera: sed fructus merè industriales non sunt rei alienæ, utpote omninò sterilis, ut supponitur, sed solius hominis industrii operantis, vel operantis; ergo fructus merè industriales ex re non sunt restituendi domino rei, sed spectant ad eum qui industriam, sive is deindè bonæ, sive malæ fidei possessor sit: neque enim malæ fidei possessori hinc suffragatur iniquitas, sed industria labor, & ingenium, aut etiam fortuna. *Et sic resolvitur.*

70 **I.** Bonâ, vel malâ fide possidens pecunias alienas, quibus dominus in lucro quærendo usus non esset, quidquid iis lucratur, sibi acquirit, nec tenetur restituere, nisi solum ipsam pecuniam alienam. Idem est, si pecuniam furtivam, vel usurariam in negotiationi, vel ludo exponas; solum enim fructus pecuniam furtivam, vel usurariam, non veniunt in lucro inde acquisitum, quippe merè industriae fructus restituere teneberis. Idemque est, si fructus alienum, seu quidvis aliud mercium, alioquin plus valet, deportatum longè carius vendidisti, fructus non domino, sed tibi acquiris, cum sit

Etus meræ industriæ, ac laboris tui; satisfacisque restituendo frumentum ejusdem qualitatis. Quod si autem dominus suâ pecuniâ, frumento &c. si possessorem habuisset, & ipse usurus fuisset ad lucrum quærentem, tenebitur quidem possessor malæ fidei commensurare lucrum speratum, at non per modum fructus, sed per modum interesse, seu lucri cessantis. Omnia certa apud omnes.

II. Officiales Principum, vel Magnatum The-⁷¹aurarii, Camerarii, Quæsttores, Telonarii, Eleemosynarii; item famuli, depositarii &c. pecuniis dominorum sibi commissis negotiando, cambiendo, mutando, ludendo &c. lucrantes, secluso omni præjudicio, vel periculo dominorum, saluam nimirum ipsis sorte ejusdem qualitatis, quandounque petierint, omninò lucrum sibi acquirunt, nec dominis restituere tenentur, cum sit fructus meræ industriæ, & non rei ad dominum spectantis, scilicet pecuniæ naturâ suâ sterilis: neque enim peccant contra justitiam, secluso omni periculo, & præjudicio dominorum; estò peccent contra obedientiam, si domini id expressè, vel tacitè prohibeant, (& certè regulariter sic prohibere præsumendi sunt) atque in pœnam delicti, saltem pœniam fraudis, ac injustitiæ habentis, subinde eo sacro privari possunt. Sic *Molina*, *Reginaldus*, aliisque *citt. Diana. p. I. tract. 8. Resolut. 22.* Et ex professio probat *Laym. lib. 3. de contractibus tract. 4. c. 28. n. 4. per totum.* Sed monendi sunt Confessarii, ut quoad hoc cauti sint in consulendo futuro; nam Domini, postea comperta re gra-
F s
vict

viter inde scandalizantur, ut experientia

De hoc redibit fermo, cum *de contractibus*:

72 III. Si quis bona, vel mala fide frumentum
 num seminavit in agro suo, segetem totam
 quirit: est enim fructus & sui agri, & industria
 & solum tenebitur domino restituere ipsu
 mentum seminatum æquivalens; & si ma
 accepit, & seminavit, etiam interesse, seu
 num emergens, & lucrum cessans domino
 rentia sui frumenti. Contra si tuum frum
 In alieno agro, seu bona, seu mala fide seminati
 tota seges erit Domini agri, quia est fructus
 Accipe ergo frumentum æquivalens pro fructu
 seminato, & expensas, laborisque pretium, extra
 hil præterea, juxta mox dicenda. Rati

73 IV. Si quis alieno instrumento opus elaboratum
 v. g. alterius penicillis in tabula sua pinxit: ab
 ferrâ, & tabulâ arcam confecit ex sua materia
 ad dominum instrumenti, sed ad artificem
 elaboratum spectabit; est enim partus artifi
 deo que fructus industriæ, & non instrumenti
 rei alienæ. Tenebitur tamen artifex præter
 menta ipsa, etiam valorem, seu æstimationem
 usûs instrumentorum domino restituere, &
 communi notat Laym. *lib. 3. de restitut. tit. 1.
 num. 3.*

74 Contra: si tuo instrumento in aliena materia
 bores, v. g. tuis penicillis pingas in aliena tabula
 tuo calamo scribas in alieno pergameno, regulariter
 ter adhuc opus factum ad te spectabit cum
 compensandi pro materia: quia regulariter ad

im pluris valet, quam materia; Secus dicendum, si oppositum contingat, ut si pingas in aliena lamina aurea, vel argentea; si artifex in alieno auro operetur. Sed de hoc alibi, cum de acquisitione domini per adjunctionem.

S. IV.

Sed Rei.

Fructus rei, & merè naturales simpliciter restituendi sunt domino rei. *Ita omnes*, etiam cide-
tati mei. Habetur *L. 22. C. De rei vindicatione.*
Ubi dicitur: *Certum est mala fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re prestare, bona fidei vero, etiam extantes; post litis autem contestationem universos.*

Ratio est: Quia omnis res fructificans suo domino fructificat, & quod ad rem ablatam naturaliter sequitur, spectat ad dominum rei: sed fructus illi merè naturales omninò naturaliter sequuntur ad rem ablatam; ergò domino rei restituendi sunt. Idque verum est: 1. Tam de fructibus jam perceptis, & à solo separatis, quam de fructibus percipiendis, seu pendentibus: ut sunt segetes adhuc agro adhærentes, fœtus adhuc in utero matris, vel pecudis latens &c. hi enim fructus censentur pars rei fructifera. *L. fructus ff. de rei vindicat.* 2. Etiam verum est, etsi dominus eos fructus per se non percepisset ob suam negligentiam, vel aliam causam: ut si animal non fuisset apud ipsum maritatum, ager non seminatus, seu cultus. *Ratio est: Quia adhuc verè sunt fructus rei, quæ semper suo domino fructificat.* 3. Etiam verum est de fructibus perceptis

ceptis ex re per possessorem bonæ fidei manentem
quia res meliorata adhuc est domini pristini
adhuc Domino fructificat (detractis impensis
liorationis, de quo mox infra) ex communibus
lina *disp. 719. Lugo disp. 17. sect. 3. n. 520.*
deoque etiam verum est de possessore quædam
bonæ fidei jure civili: nam fructus merè naturali
manere sub dominio domini rei, expressè
L. 45. ff. de usuris. Atverò fructuum mixtorum
postquam percepti, & a solo separati sunt, præ-
teritum bonæ fidei possessori acquiritur quod
habetur *Institui. de rerum divisione: ubi dicitur*
Si quis à non domino fundum bona fide emerit
ex donatione, aliave justa causa, æquè bona fide
ceperit, naturali ratione placuit fructuum mixtorum
percepti, ejus esse pro cultura, & curâ, &
solum valet in foro externo civili, & usque ad
tentiam Judicis contrariam implorandam,
aliis docet *Sanch. lib. 2. Moral. c. 23. n. 73.*
cit. c. 3. n. 5.

§. VII.

Et mixtis.

761. **E**Tiam fructus mixti, seu partim naturali
partim industriales Domino rei restitui
sunt, sed detractis expensis, & æstimatione
stræ. *Communis D.D.* Ratio est eadem
fructus omni jure ad eum spectant, cujus est
fructificans: sed fructus mixti partim sunt
ctus rei alienæ v. g. fundi; partim autem sunt
ctus industriæ, ac laboris alterius: ergo fructus
ti ita restituendi sunt domino rei, ut tamen

antur impensæ, & æstimatio ipsius indultriæ, ut
imprimò retineri possit pars fructuum expensis, &
æstimationi indultriæ respondens.

Deinde nullus debet locupletari cum alterius ja-
tura, Regula 48. in 6. sed possessor seu bonæ seu
malæ fidei locupletaretur cum jactura, & damno
domini rei, nisi ipsi restituerentur fructus rei etiam
mixti, detractis tamen expensis, & æstimatione
prædictis: ergo &c. Nec obstat, quod dicitur
l. 48. ff. de acquirendo rerum dominio. *Bona
dei emptor non dubiè percipiendo fructus etiam
mixtos re aliena suos interim facit; non tantum eos,
si diligentia & operâ ejus provenerunt, sed omnes:
quia quoad fructum attinet, loco domini penè est.*
Verum enim est: quòd bonæ fidei possessor inte-
rim, dum illi lis non movetur, quasi domini loco
habebatur; adeò, ut si fructus etiam naturales alienâ-
vit, vel consumpserit, durante bona fide, ad nihil
implytè teneatur, nisi quatenus indè locupletior fa-
ctus sit. Per quod non negatur, quòd fructus
mixtos domini rei comparenti (prædicto modo)
restituere teneatur.

II. Eadem ratione dicendum de fructibus, ut
vocant, civilibus: ut si quis seu bona, seu mala fide
possidens alienam domum, vel jumentum, pro
pretio locavit, pretium ad dominum rei spectabit,
detractis tamen, si quæ facta sunt, impendiis. Un-
de etiam malæ fidei possessor, si domum alienam à
se melioratam per adjunctionem v. g. portarum,
fenestrarum, cancellorum, horologiorum &c. ra-
tione illius melioramenti majori pretio locavit,
quam

quàm aliàs in statu ad dominum pertinentem
potuisset, istum excessum pretii sibi retine-

rit, restituto solum pretio communi;

Dicastillo & aliis docet Tamburinus lib. 8.

c. 3. §. 5. n. 9. Ratio est: Quia hæc melioratio

cum sit per meram adjunctionem, & quidem

rabilem, est ipsi possessoris, etiam iniqui

furis, ideoque ipsius fructificat. Secus esse

lioratio facta esset per inædificationem, vel

plantabilem &c. hæc enim velut pars rei

fundi cedunt De quo *Tr. 6. c. 1. Sect. 4. a. n. 1.*

78 III. Quid dicendum de rerum locatione

ordinaria, quæ non solent sic locari: v. g. bonis

malæ fidei possessor torque aureum alienum

solum ostentationem pro pretio locavit, cur

erit istud pretium: an domini, tanquam fructus

vilis: an locatoris, tanquam fructus industriae

placuit *Navarro in manual. c. 17. n. 25.*

& aliis? Respondetur: Omnino spectare ad

num, eique unà cum torque restituendum esse

communis DD. *Rodriguez, P. Navar. disp. 719. n. 5.*

aliisque citt. *Sanch. lib. 1. tit. 1. c. 13. n. 132. Less. l. 2. c. 11. dub. 17. n. 114.*

cit. n. 6. Tambur. cit. n. 8. Ratio est: Quia

jurum reverà non est fructus industriae locan-

datur pro usu ipsius rei vero pretio æstimabile

si quis locaret usum agri sterilis: atqui usum rei

fructus civiles, sicut facit domus locata: ergo

pretium locati torquis est fructus civilis ipsius rei

ejus usu datur, consequenter ad dominum

etabit.

IV. Nec obstat, quòd dominus fortè torquem
illum nunquam locaturus fuisset; quia sæpè fit,
quòd res apud alienum possessorem plus domino
fructificet, quàm si in ejus potestate mansisset.
Quemadmodum, si injustus possessor ædes alteri
locet, pretium locationis, ad dominum spectat,
non obstante, quod ipse dominus ædem fortè nun-
quàm elocâsset, juxta communem Sententiam a-
ud Laym. cit.: Quod etiam de fructibus natura-
libus supra notatum est. Solùm ergò ejusmodi lo-
cans excusabitur à restitutione pretii locationis talis,
quando creditur dominum omninò nolle tale futile
pretium: quemadmodum *Diana p. 2. tract. 17.*
Miscel. resol. 50. liberavit à restitutione quendam
rusticum, qui mulum à ditissimo domino surrep-
tum locavit pretio per multos annos notabili lucro:
quia nimirum nobilis ille ditissimus non credebatur
curare ejusmodi pretium: & remissio saltem impli-
cita creditoris, generalis est causa excusans à resti-
tutione. Plures casus huc revocabiles habentur in
materia de cambiis.

VIII.

*Detrahtis tamen expensis, & estimatione la-
boris, ac industria, nec non melioratorum
necessariorum, ac utilium tax-
iam.*

Certum est apud omnes, quoad expensas à
possessore seu bonæ, seu malæ fidei factas in
percipiendis fructibus, eas semper in foro conscien-
tiæ licitè posse detrahi: & à possessore bonæ fidei,
etiam

etiam in foro externo, jure Civili. Nam *Nece*
non intelliguntur, nisi deductis impendiis, locuntur
ff. soluto Matrimonio. Et *L. Fundus ff. in em r*
lia herciscunda dicitur: *Nullus casus inter os,*
potest, qui hoc genus deductionis (impendiorum domo
fructibus) impediatur. Et ratio clara est; quare,
 si in restituendis fructibus detrahantur expensæ ad re
 jasmodi, quas ipse rei dominus facere debet, plus ipse recipiet, quàm ei debeatur. Quibus
 estimationem etiam laboris, & industriæ, pliar
 communissima DD. Navar. c. 17. n. 27. *volup*
tract. 3. n. 115. Less. Sanch. Laym. ll. cc. Log. etus r
 17. *sect. 3.* Eadem omninò est ratio allata *taten*
ced. n. 76. (etsi nonnulli negent: sed *facidaria*
 rùm consequenter, ut rectè etiam advertit *Tris va*
cit. §. 5. n. 11.) Nam sicut si labor, & *indis pr*
 fuissent adhibita ab alio extraneo, debuisset *dotur m*
 eorum pretium solvere, quædo dicerentur *eduptu*
 fæ: ergò idem debet, eique detrahi poterit, *III*
 do idem labor & opera adhibita sunt à possessore, &
 bonæ fidei (imò & malæ fidei, in foro *confesio posse*
 ut benè probat Lugo *loc. cit. n. 61.*) etiam *quofidei*
 vocantur labor, & industria: neque enim *prjuste*
 rea naturam mutant. *apud*

81 II. Eadem verò est ratio de contrahenda *melio*
 tione melioramentorum seu expensis, labore, *tem,*
 industriaque factis à possessore in re aliena *que*
 da: utpote, si sunt plantatæ novæ arbores, *malæ*
 ædificia erecta, novus puteus effossus, vel *huic*
 rivus adductus &c. Sed advertendum: *ejust*
 menta, seu impendia illa posse esse triplicis *mini*
 T

Nam fructus *Necessaria, utilia, & voluntaria.* *Necessaria* dicuntur, quæ necessariò adhibentur ad conservandam rem rei alienæ; quippè, quæ aliàs periret; nulli fructus interios, vel deteriores fructus producere, ut reficere domum, fruges sub tecto conservare, agrum extirpare, quædam impinguare &c. *Utilia* dicuntur, quæ fiunt ad rem utiliore reddendam, ut scilicet plures fructus ferat, quàm necessariis solis impendiis adhibitis adferret: ut novas arbores plantare, agros amplantare, extraordinariè meliorare &c. *Voluntaria* seu voluptatis impendia dicuntur, quæ rem, vel fructus non augent, sed merè ad ornatum, vel voluptatem fiunt: ut sunt fontes, picturæ, statutz, viridaria, & his similia, quibus sine dubio prædium pluris valet, & majoris æstimatur: tamen quia ex illis prædium non reddit plures fructus, non dicuntur melioramenta utilia, sed voluntaria, ac voluptuaria. His positis, dicimus ulterius

III. Omnia impendia ad melioramenta necessaria, & utilia, in restitutione rei alienæ, & fructuum possessor bonæ fidei quidem in omni foro; malæ fidei autem possessor in foro conscientiz tantum, justè, & licitè detrahit, *juxta communissimam D.D. apud sæpè cit.* Ratio est: Quia illa impendia, & melioramenta cesserunt in commodum, & utilitatem, vel etiam indemnitatem Domini rei: cumque utiliter rem domini gesserit etiam possessor malæ fidei, spectatâ juris naturalis æquitate, etiam huic compensatio debetur. Insuper, si res cum ejusmodi melioramentis, utcumque venerit ad domini manum, antequam detracta, vel soluta sint

expensæ illæ, eas possessor bonæ fidei adhuc petere, & dominus in conscientia tenebitur solvere: *juxta communem DD.*

83 At dubium est hic de possessore malæ fidei tunc adhuc teneatur dominus illas expensas in conscientia? Negat cum aliis Sanch. *lib. 3. ral. c. 23. n. 143. & 144.* Ratio ejus est: quoties lex justè negat actionem ad aliquam petendam, & simul concedit debitori repetitionem si solverit, licebit etiam eidem debitori non solvere in conscientia, ut fusè probat Sanch. *lib. 6. de matr. disp. 38. n. 35. & disp. 8. n. 15.* Sed possessori malæ fidei actionem petendi expensas melioramentorum dat domino repetitionem, si solverit, in usuris; ergo &c.

84 At verò Navarr. apud eundem Sanch. cum in conscientia obligari solvere, ante sententiam Judicis contrariam. Ratio est: Quia nam delicti negat possessori malæ fidei actionem petendi expensas illas, & concedit repetitionem solventi: atqui poena non obligat sententiam Judicis: ergo ante hanc manet obligatio naturalis solvendi illas expensas, ob rem gestam, etiam malæ fidei possessori. Utramque sententiam probabilem meritò censet *Tamb. c. 5. n. 17.* Sicque inter dominum, & possessorem malæ fidei poterit dari bellum ex utraque parte.

85 IV. Quoad melioramenta, seu impendia functaria, seu voluptatis tantum, distinguenda aure

Si quidem ea à re salva separari possunt, ut portæ, fenestræ, statuæ, horologia, insignia &c. alienis prædiis, vel ædibus affixa, licitè auferuntur à possessore seu bonæ, seu malæ fidei, ut omnes concedunt.

Quòd si verò sine damno rei separari nequeant, vel per implantationem accesserint rei, ut arbores, plantæ, herbæ &c. pro iis possessor malæ fidei uihil poterit repetere, nec dominus tenebitur solvere ejusmodi voluntarias expensas, sed possessor ille iniquus sibi ipsi imputet, quòd amittat eas expensas, quas circa rem, scienter alienam, sine domini consensu, & citra ejus utilitatem fecit: ut pluribus docent Molina *disp.* 712. Sanch. *cit.* n. 139. & Lumentorum *cit.* n. 61. Qui tamen ibidem n. 63. vult saltem aliquid modicum esse à domino solvendum, eò quòd etiam ejusmodi melioramenta vili emere ei utile sit: non improbabiler. Cæterùm possessori bonæ fidei conceditur facultas libera non tantum auferendi ejusmodi melioramenta, si separari possint, sed etiam cogendi dominum ad solvendum pro iis, quantum ipse expendit, aut ad vendendum ipsi totam rem justo pretio: ut ex communi notat

Tamb. ibidem n. 14. in fine.

Denique generaliter notandum pro dictis melioramentis, etiam necessariis, & utilibus, dominum non teneri solvere, quantum crevit valor rei suæ, sed quantum valuerunt expensæ, quibus ea melioramenta facta sunt: aut si expensæ exceßerint, quantum defacto ei res utilis est v. g. plantavit possessor fundi alieni arborem fructiferam expensis unius aurei, nunc autem arbor plantata valet decem aure-

os, unum tantum aureum debet dominus, pro
 tem decem reddere. *Ratio est:* Quia ex una
 plus non expensum est à possessore, quam unum
 reus; ex altera autem parte, augmentum illius
 partus sui agri. *Econtra:* si expensæ fuissent
 cem aureorum, sed arbor nunc valet unum tantum
 aureum, rursus unum tantum, non decem debet
 dominus: quia pro uno aureo tantum utilis est
 mino arbor: non autem æquum est, ut cogit
 emere rem pluris, quam ei utilis est. Imò si
 for bonæ, vel malæ fidei expendisset unum
 gram aureum; ipse autem dominus in eius
 melioramento expendisset medium tantum, vel
 dium solum tenetur dominus reddere: qui
 solum debet id, in quo emolumentum capit
 terius expensis: capit autem in solo dimidio
 L. *Si fundo ff. de rei vindicatione*, colligit, &
 ribus explicat Sanch. *lib. 1. in Decal. c. 23. n. 16.*
 & *Mol. cit.* Tandem ex comuuni admittit
 n. 16. possessorem tam bonæ, quam malæ fidei
 fructibus quomodocunque consumptis de
 compensare cum melioramenti necessariis
 quantumvis utilibus. Quia quo plures fru
 perceptit possessor, etsi eos consumpserit, eom
 censetur pro melioramenti expendisse, vel
 ptus illos redemisse.

Et hætenus de quantitate restitutionis in
 muni, prout abstrahit ut plurimum à bonæ
 malæ fidei possessore, etsi aliquæ particulares
 rentiæ sparsim indicatæ sint. Sequitur jam
 rentia generalis *ultimis verbis assertionis.*

*Eaque omnia, ex re accepta quidem in sola re;
ex injusta autem acceptione, vel damnifica-
tione, etiam in equivalenti, seu
valore.*

Hic traditur duplex radix restitutionis strictè
sumptæ, scilicet *ratione rei accepta tantum,*
& *detenta à bona fidei possessore,* qui scilicet proba-
biliter credit rem esse suam, & in eam se jus habere:
v. g. qui rem empto, vel dono accepit à non do-
minò, credens tamen esse dominum rei: qui rem
inventam retinet, credens domino carere, vel pro
de relicta haberi &c. Et ratione injustæ acceptionis
vel detentionis à *possessore mala fidei:* Qui nimirum
scit, vel scire potest, & debet, rem esse alienam: ut
si ipse furatus est, aut rem empto, vel dono accepit
ab eo, quem scivit non esse dominum, vel rei alie-
nandæ potestatem non habere, v. g. à fure, filiofa-
miliæ, pupillo, Religioso. De quibus jam *distin-*
ctis Sectionibus.

SECTION III.

*Quid, & quantum restituendum ex de-
lictò materiali, ratione rei accepta, à pos-
sessore bona fidei, vel etiam dubitare
incipiente.*

SUMMARIUM.

89. Possessor bona fidei tenetur restituere statim.
90. Postquam certò intellexit rem esse alienam.
91. Si incipiat dubitare per leves solum rationes, non tene-
tur examinare veritatem;